ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΜΑΛΙΟΙΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Τὸ ὑπὸ ἔρευναν ἐν Μαλίοις ἀνάκτορον κατέχει πολὺ μεγαλυτέραν ἔκτασιν ἢ τὸ ὑπὸ τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας πρὸ ἐτῶν ἀγορασθὲν ἔδαφος, διὰ ταῦτα περιωρίσθην κατ' ἀνάγκην εἰς δοκιμαστικὰς μᾶλλον ἀνασκαφάς.

Οὐχ ἧττον ἡ μέχρι τοῦδε ἐργασία ἔδειξεν, ὅτι εὑρισκόμεθα πρὸ ἀνακτόρου εὐρυτάτου μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς.

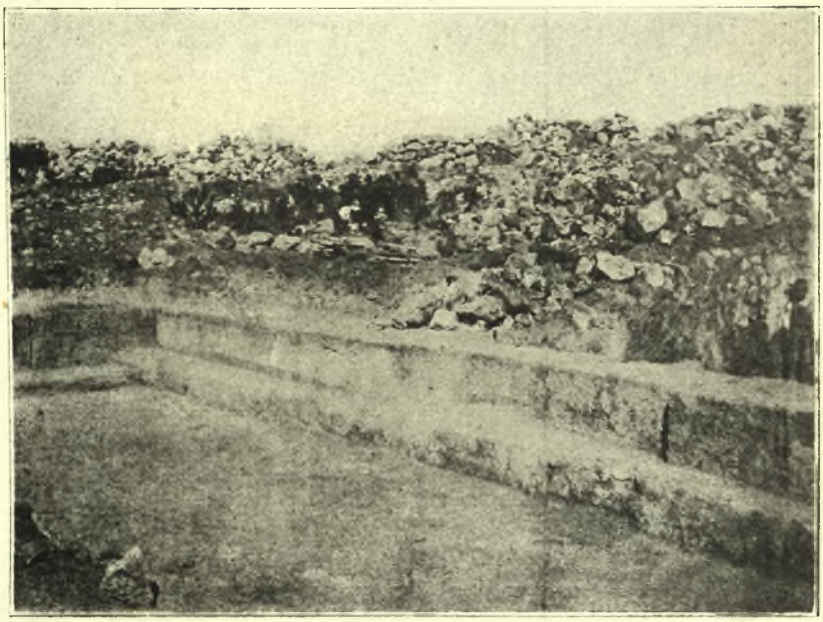

Εἰκὼν 1.

Διὰ 8—10 ἐργατῶν ἐργασθεὶς ἐπὶ τρία δεκαπενθήμερα ἀπεκάλυψα πολλὰ μέρη τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων τῶν ἀνακτόρων. Τὸ ἀποκαλυφθὲν τμῆμα τοῦ πρὸς δυσμὰς τοίχου εἶναι ἐκτισμένον διὰ μεγάλων ξεστῶν λίθων, εἴδους ἀσβεστολίθου ἢ πώρου λίθου περιέχοντος πολλὴν ἄμμον καὶ διὰ τοῦτο καλουμένου ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ***ἀμμούδια*** (εἰκ. 1).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
26/09/2024 06:20:09 EEST - 3.144.84.193

Αἱ ἁρμογαὶ τῶν λίθων ἀκριβέσταται. Καίτοι δὲ τὸ πρόσωπον αὐτῶν εἶναι ἐπιμελῶς ἐξεσμένον, οὐχ ἧττον ἐκαλύπτετο διὰ χρίσματος ἀσβέστου. Ἔξωθεν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ τοίχου γύρω ὑπάρχει εὐθυντηρία. Πρὸ ταύτης δὲ πλακόστρωτον ἐκ πλακῶν ἀκανονίστων.

Ἐπίσης ἀπεκαλύψαμεν μέρος τοῦ πρὸς νότον (εἰκ. 2. καὶ 6) ἐξωτερικοῦ τοίχου, ἐπίσης ἐπιμελοῦς ἐργασίας μετ' εὐθυντηρίας πολὺ στενῆς (0,05 μ.).

Εἰκὼν 2.

Ἐπίσης ἀπεκαλύψαμεν καὶ μέρος τοῦ πρὸς βορρᾶν ἐξωτερικοῦ τοίχου. Οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι παρουσιάζουσι παντοῦ τὰς συνήθεις εἰς τὰ Μινωϊκὰ κτίρια προεξοχάς. Ἐφ' ὅσον φαίνεται μέχρι τοῦδε τὸ ἀνάκτορον θὰ εἶχε μῆκος μεγαλύτερον τῶν 80 μέτρων. Οἱ ἀριθμοὶ ὅμως οὗτοι δεικνύουσι μόνον τὸ ἐλάχιστον ὅριον τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀνακτόρων, διότι τῶν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
26/09/2024 06:20:09 EEST - 3.144.84.193

μὲν ἄλλων πλευρῶν μέρη μόνον ἀπεκαλύψαμεν, τῆς δὲ ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἴχνη, καὶ ταῦτα οὐχὶ βέβαια. Πλὴν τῶν περιφερικῶν τοίχων μεγάλων καὶ παχυτάτων, ἐνιαχοῦ μέχρι δύο μέτρων καὶ 30 ἑκατοστῶν ἀπεκαλύφθη ἐπίσης [τὸ ἀνώτε-

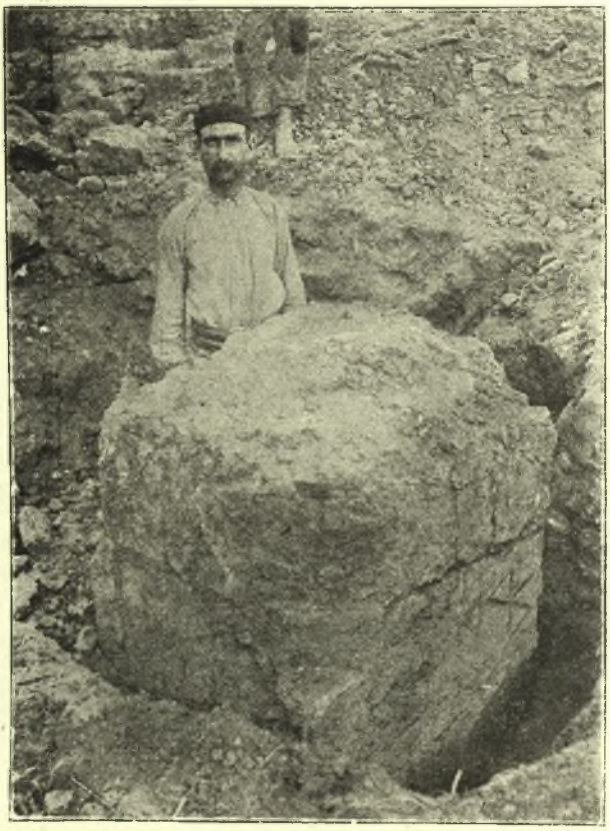

Εἰκὼν 3.

ρον μέρος τετραγώνου στήλης, ἧς ἑκάστη πλευρὰ ἓν μέτρον, εἶναι δηλ. διπλασία σχεδὸν τῶν ἀναλόγων στηλῶν ἐν Κνωσῷ. Ἐπὶ τῆς πρὸς βορρᾶν παρειᾶς εἶναι κεχαραγμένον τὸ σημεῖον τοῦ διπλοῦ πελέκεως (εἰκ. 3).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
26/09/2024 06:20:09 EEST - 3.144.84.193

Πανταχοῦ εὑρίσκομεν διεσπαρμένα μεταξὺ τῶν χωμάτων τεμάχια κονιάματος ἀσβέστου. κεχρωματισμένου δι' ἐρυθροῦ διαφόρων ἀποχρώσεων καὶ σπανιώτερον δι' ἄλλων χρωμάτων.

Εὑρέθησαν καὶ τεμάχια φέροντα ἴχνη τοιχογραφίας, ἀλλὰ πολὺ μικρά. Ἄξια σημειώσεως εἶναι δύο μικρὰ τεμάχια κονιάματος ἐκ τοιχογραφίας ἀναγλύπτου, χρώματος πρασίνου.

Οἱ τοῖχοι, ἐφ' ὅσον φαίνονται ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀποκαλυφθέντων μερῶν, εἰσὶν ᾠκοδομημένοι ὡς ἑξῆς: Εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι εὐθὺς ἐπὶ τῆς θεμελιώσεως ἐκτίζοντο διὰ μεγάλων ξεστῶν λίθων καταλαμβανόντων τὸ ἥμισυ ἢ τὰ δύο τρίτα τοῦ πάχους αὐτῶν, τὸ δὲ ὑπόλοιπον τοῦ τοίχου πρὸς τὰ ἔσω συνεπληροῦτο διὰ λιθοδομῆς ἐκ λίθων λογάδων μετ' ἀφθόνου πηλοῦ.

Συνήθως ὑπάρχει εἷς δόμος ξεστῶν λίθων μεγάλων, σπανιώτερον δύο ἢ καὶ τρεῖς τοιοῦτοι. Ἐξωτερικῶς οἱ τοῖχοι ἔχουσιν εὐθυντηρίαν, οὐχὶ ἴσου πάχους εἰς πάσας τὰς προσόψεις τῶν ἀνακτόρων. Εἰς τὴν δυτικὴν πρόσοψιν ἡ εὐθυντηρία, ἔχουσα πλάτος 0.45 περίπου καὶ ἴσον ὕψος ἀπὸ τοῦ πλακοστρώτου τῆς αὐλῆς ἠδύνατο νὰ χρησιμεύῃ καὶ ὡς πρόχειρον κάθισμα.

Εἰς τὸν νότιον τοῖχον προέχει μόλις 0,05. Ὑπὲρ τοὺς ξεστοὺς λίθους ἡ οἰκοδομὴ ἐξηκολούθει διὰ μικρῶν λίθων καὶ μεγάλων ὠμῶν πλίνθων.

Κατὰ τὴν πυρκαϊάν, ἥτις ἀπετέφρωσε καὶ τὰ ἀνάκτορα ταῦτα, ὡς καὶ πάντα τὰ ἄλλα τέως ἀποκαλυφθέντα Μινωϊκὰ ἀνάκτορα, τὰς μὲν πλίνθους ὤπτησε καὶ κατέστησεν αὐτὰς σκληροτάτας, τοὺς δὲ λίθους μετέβαλεν εἰς ἄσβεστον, ἥτις καὶ αὕτη ἀνελύθη κατόπιν διὰ βροχῶν καὶ ἐσκληρύνθη ἐνιαχοῦ μέχρις ἀπολιθώσεως διὰ τοῦ χρόνου καὶ συνεσωματώθη μετὰ τῶν πλίνθων οὕτως, ὥστε ἀπετελέσθησαν ὄγκοι συμπαγεῖς σκληρότατοι, δυσχεραίνοντες μεγάλως τὰς ἀνασκαφάς. Καὶ εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς τοίχους ἐγίνετο χρῆσις μεγάλων ξεστῶν λίθων, πλὴν οὐχὶ γενικῶς. Συνηθέστερον οἱ ἐσωτερικοὶ τοῖχοι ἐκτίζοντο διὰ πλίνθων καὶ μικρῶν λίθων μετὰ πολλοῦ πηλοῦ ἀναμίξ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
26/09/2024 06:20:09 EEST - 3.144.84.193

Σημεῖα ἢ γράμματα κεχαραγμένα ἐπὶ τῶν λίθων.

Ἐπί τινων λίθων τῶν τοίχων ἢ τῶν στηλῶν εἶναι κεχαραγμένα Μινωϊκὰ Σημεῖα. Εὕρομεν μέχρι τοῦδε τοιαῦτα τὰ ἑξῆς: τὸν διπλοῦν πέλεκυν ἐπὶ στήλης τετραγώνου (εἰκ. 3), τὸν

Εἰκὼν 4

ἑξάκτινον ἀστέρα ἐπὶ τεμαχίων λίθων ἀπεσπασμένων ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν. Ἐπὶ μεγάλου λίθου ἐπίσης κρημνισμένου εὑρέθη σημεῖον, ὅπερ εἶναι ἑξάκτινος ἀστήρ, εἰς τὴν κορυφὴν τῆς μιᾶς τῶν κεραιῶν τοῦ ὁποίου προσετέθη κλαδίον (εἰκ. 4). Ὅμοιον σύνθετον σημεῖον δὲν ἀπαντᾷ οὔτε ἐν Κνωσῷ οὔτε ἐν Φαιστῷ ἢ Ἁγ. Τριάδι ἢ Τυλίσῳ. Οὐδὲ τὸ ἐν εἰκόνι 5 σημεῖον ἐνθυμοῦμαι νὰ ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ.

Ὅσα τεμάχια ἐξωτερικῶν λίθων ἀπεκαλύφθησαν μέχρι σήμερον σώζουσι καταφανῆ τὰ ἴχνη ἐπιχρίσματος δι' ἀσβέ-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
26/09/2024 06:20:09 EEST - 3.144.84.193

στου καὶ ὅπου ἀκόμη ἡ οἰκοδομὴ ἔχει τὴν πρόσοψιν ἐπιμελῶς ξεστήν.

Τὰ πατώματα ὅσα εὑρέθησαν μέχρι τοῦδε ἐπισκευάζοντο

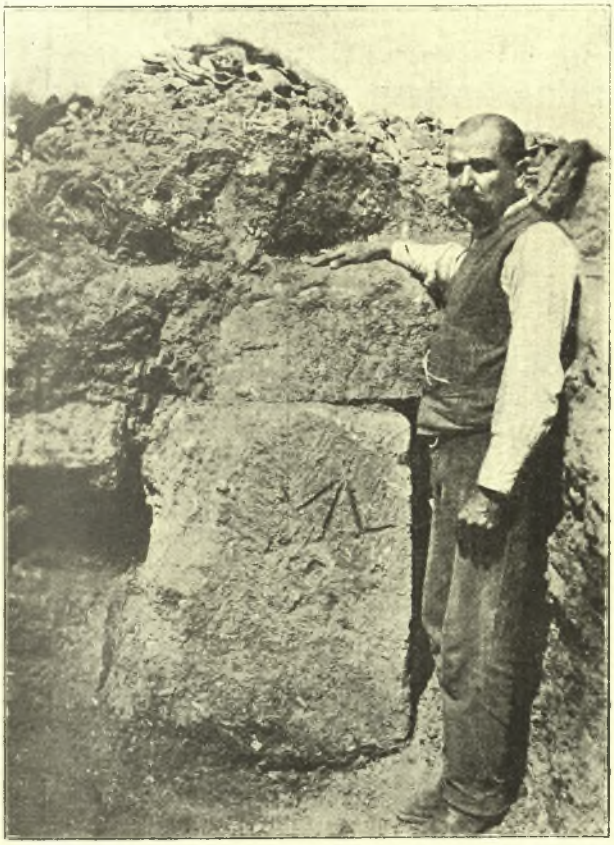

Εἰκὼν 5.

ὡς ἑξῆς· μετὰ τὴν ἰσοπέδωσιν τοῦ ἐδάφους ἐστρώννυτο λευκὴ γῆ εἰς πάχος παλάμης, ἐπὶ ταύτης δὲ λεπτὸν στρῶμα ἐκ μίγματος ἀσβέστου καὶ ἄμμου (ταράτσα), ἡ δὲ ἐπιφάνεια ἐχρίετο δὲ διαλύσεως ἀσβέστου κεχρωματισμένης συνήθως δι' ἀνοικτοῦ ἐρυθροῦ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
26/09/2024 06:20:09 EEST - 3.144.84.193

Κινητὰ εὑρήματα.

Ταῦτα ἦσαν ἐλάχιστα ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Ἡ σπάνις τούτων δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἔκτασιν, οὐδὲ πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν κτιρίων καὶ μοὶ φαίνεται δύσκολον νὰ ἐξηγηθῇ ἄλλως, ἐκτὸς ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι τὰ ἀνάκτορα μετὰ τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν λεηλασίαν, μείναντα ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀνοι-

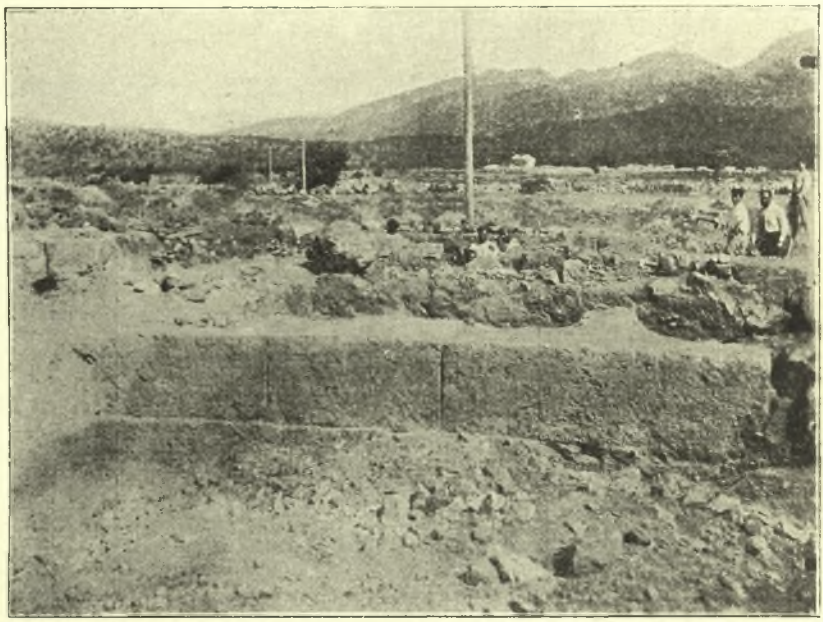

Εἰκὼν 6.

κτά, ὡς ἐρείπια, προὐκάλουν διὰ τῆς μεγαλοπρεπείας αὐτῶν τοὺς θησαυροθήρας καὶ τοὺς περιέργους, οἵτινες τὰ μὲν ἔχοντα ἀξίαν πράγματα συναπεκόμιζον, τὰ δὲ εὐτελῆ, καὶ μάλιστα τὰ πήλινα, κατέθραυον εἰς μικρότατα τεμάχια.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
26/09/2024 06:20:09 EEST - 3.144.84.193

Μεταλλικά.

Καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ χώρου τῶν ἀνακτόρων καὶ εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ εὕρισκον οἱ ἐργάται σχεδὸν καθ' ἑκάστην μικρότατα τεμάχια φύλλων χρυσοῦ. Τοιαῦτα εὗρον καὶ οἱ χωρικοὶ πρὸ 50 περίπου ἐτῶν. Ἄγγλος ἀξιωματικός, ὁ Spratt, περιηγούμενος τότε τὴν Κρήτην πρὸς χάραξιν τοῦ χάρτου τῆς νήσου, διηγεῖται ὡς ἑξῆς τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ βιβλίον αὐτοῦ· (Travels and Researches in Crete τόμος σελ. 112). «Διερχόμενος τοῦ χωρίου Μάλια ἔμαθον παρὰ χωρικῶν ὅτι πρὸ ἐτῶν ποιμήν τις εὗρεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο λεπτὰ φύλλα χρυσοῦ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Τοῦτο μαθόντες οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Μάλια καὶ ἐλπίζοντες νὰ εὕρωσι μεταλλεῖον χρυσοῦ, εἰργάσθησαν δραστηρίως ἐπὶ ἑβδομάδας σκάπτοντες. Ἀντημείφθησαν δὲ δι' ὀλίγων οὐγγιῶν τοῦ πολυτίμου μετάλλου».

Καὶ εἰς ἐμὲ διηγήθησαν ταῦτα πολλοὶ γέροντες. Εἰς μάλιστα τούτων ἐνθυμεῖται ἀκόμη, ὅτι καὶ κατὰ τὸ 1853 περίπου, ὅτε ἐπεσκέφθη τὴν Κρήτην ὁ Σουλτάνος, εὑρέθη χρυσὸς εἰς τὸ ἴδιον μέρος. Ἔκτοτε ὁ τόπος ὠνομάσθη *Χρυσόλακκος*.

Δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν μέχρι τοῦδε ποῦ εἶναι ἐπικεκολλημένα τὰ λεπτότατα ταῦτα φύλλα χρυσοῦ καλύπτοντα κοσμήματα ἐκ πορσελάνης. Καὶ ἐν Τυλίσῳ εὕρομεν στλεγγίδα χαλκῆν ἐπικεχρυσωμένην διὰ τοιούτων φύλλων. Ἐνταῦθα ὅμως οὐδέποτε ἕως τώρα εὑρέθησαν τὰ φύλλα ταῦτα σχετιζόμενα πρὸς ἄλλα ἀντικείμενα ἐκ πορσελάνης ἢ ἐξ ἄλλης ὕλης. Ἐν τούτοις πρόχειρος καὶ πιθανὴ μοῦ φαίνεται ἡ ὑπόθεσις ὅτι τὰ φύλλα ταῦτα ἀρχικῶς ἐπικάλυπτον ἀντικείμενα ἐκ φθαρτῆς ὕλης, οἷον ἐκ ξύλου ἢ ὀστοῦ, ἵνα φαίνωνται ταῦτα ὡς χρυσᾶ. Τὰ χρυσᾶ φύλλα ὅσα εὕρομεν ἐφέτος ἕλκουσι δύο περίπου γραμμάρια.

Πλὴν τῶν φύλλων τούτων εὕρομεν καὶ δύο ψήφους περιδεραίου χρυσᾶς. Εἶναι καὶ αὗται λεπτόταται καὶ ἐσωτερικῶς θὰ εἶχον σκελετὸν ξύλινον ἢ ἐξ ἄλλης ὕλης.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
26/09/2024 06:20:09 EEST - 3.144.84.193

Χαλκᾶ ἀντικείμενα.

Καὶ ταῦτα σπανιώτατα. Εὑρέθη μία μόνον λεπὶς μαχαιρίου, μία περόνη χαλκῆ κατιωμένη καὶ συντετριμμένον ταινίδιον χαλκοῦ. Ὅμοια εὑρέθησαν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς ἀνασκαφὰς Μινωϊκῶν κατοικιῶν. Περὶ τῶν ἐν Τυλίσῳ ὑφ' ἡμῶν εὑρεθέντων ἐξεφράσαμεν τὴν γνώμην, ὅτι ἐφυλάσσοντο ταῦτα εἰς τὰ χαλκουργεῖα διὰ πρόχειρον χρῆσιν πρὸς κατασκευὴν χαλκῶν ἀντικειμένων, ὅπως καὶ σήμερον εἰς τοιαῦτα ἐργαστήρια ἔχουσιν οἱ τεχνῖται πρόχειρα πέταλα καὶ ταινίας καὶ σύρματα χαλκοῦ κλπ.

Ὀστέϊνα.

Ἐλάχιστα μικρὰ τεμάχια εἰργασμένου ἐλεφαντόδοντος εὑρεθέντα ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων μαρτυροῦσι τὴν ὕπαρξιν κομψοτεχνημάτων, οἷον περίπου εἶναι τὸ περίφημον ἐν Κνωσῷ εὑρεθὲν παιγνίδιον (;) σκακίου ἢ δάμας (B.S.A. VII 1900-1 σελ. 79 εἰκ. 25).

Εὕρομεν καὶ πολλά, πλέον τῶν τριάκοντα, τεμάχια ὀστῶν κατοικιδίων ζῴων, ἰδίᾳ βοῶν καὶ αἰγῶν, ἅτινα ἔχουσιν εἰς τὸ μέσον περίπου ὀπὴν διὰ τρυπάνου, εἰσὶ δὲ ἀποκεκομμένα ἑκατέρωθεν διὰ πριονίου. Πάντα εἰσὶν ἐκ πλευρῶν βοῶν ἢ μικροτέρων ζῴων ἢ καὶ ὀστᾶ τοῦ ταρσοῦ τῶν αὐτῶν ζῴων. Οὐδὲν τούτων ἔχει οἱονδήποτε χάραγμα ἢ ἄλλο κόσμημα. Δυσκόλως νομίζω δύναταί τις νὰ παραδεχθῇ, ὅτι ταῦτα ἐχρησίμευον ὡς περίαπτα φερόμενα ὑπὸ ἀνθρώπων, διότι εἰσὶν εὐμεγέθη καὶ ἐντελῶς ἀδιακόσμητα. Εὑρέθησαν ὅλα ἐντὸς μικροῦ δωματίου, ὅπερ ἐπὶ τοῦ παρόντος πιστεύομεν ὅτι ἦτο ἱερόν, ἢ παράρτημα τούτου, διὰ τὸ πλῆθος τῆς σποδοῦ, ἥτις εὑρέθη ἐντὸς αὐτοῦ καὶ τῶν πολλῶν μικρῶν κωνικῶν ἀδιακοσμήτων φιαλιδίων ἢ καψακίων.

Πήλινα.

Ἐφέτος οὐδὲν ἀκέραιον πήλινον ἀγγεῖον εὑρέθη ἐν τῷ ἀνακτόρῳ οὐδὲ καὶ εἰς τεμάχια συγκολλώμενα. Εὑρέθησαν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
26/09/2024 06:20:09 EEST - 3.144.84.193

μόνον πολλὰ τεμάχια γαστρίων, ὀλίγα μὲν πανταχοῦ, πλεῖστα δὲ εἰς τὸ διαμέρισμα ἐκεῖνο ἔνθα εὑρέθησαν καὶ τὰ προειρημένα ὀστᾶ. Τὰ πήλινα τεμάχια ἀνήκουσιν εἰς φιάλας, ἀμφορεῖς μετὰ διλόβου στομίου, λαμπτῆρας, πρόχους καὶ ὅλα τὰ εἴδη καὶ σχήματα τῆς μεσομινωϊκῆς καὶ τῆς πρωΐμου ὑστερομινωϊκῆς περιόδου. Σημειώσεως ἄξιον εἶναι τεμάχιον πίθου, μεσομινωϊκοῦ σχήματος, φέροντος εἰς τοὺς ὤμους κεχαραγμένον μέγα σημεῖον τοῦ Μινωϊκοῦ ἀλφαβήτου.

Ἡ ἔλλειψις ὅμως ἀκεραίων πηλίνων ἀγγείων εἰς τὰς τοῦ ἔτους τούτου ἀνασκαφὰς δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει καὶ νὰ ἀπελπισθῶμεν ὅτι θὰ εὑρεθῶσι τοιαῦτα· διότι ἐφέτος περιωρίσθημεν εἰς τὰ ἄκρα μόνον τῶν ἀνακτόρων, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα δὲν προέβαινον αἱ ἔρευναι ἡμῶν ἀρκετὰ βαθέως.

Ἔρευναι περὶ τὰ ἀνάκτορα.

Ἀπέχουσι ταῦτα ἓν περίπου χιλιόμετρον ἀπὸ τῆς βορείας ἀκτῆς. Πανταχοῦ δὲ μέχρι τῆς ἀκτῆς ταύτης φαίνονται ἐν συνεχείᾳ θεμέλια οἰκιῶν καὶ οἱ ἀγροὶ εἶναι κατάσπαρτοι ἀπὸ γαστρία τῆς ἐποχῆς τῶν ἀνακτόρων. Εὐθὺς δὲ ἄνω τοῦ αἰγιαλοῦ φαίνονται ὀστᾶ ἀνθρώπινα μετὰ πολλῶν γαστρίων ἀναμίξ.

Ταῦτα ἀσφαλῶς μαρτυροῦσι τὴν ὕπαρξιν τάφων. Ἕνα τούτων ἐπιπολαιότατα κείμενον ἐκαθαρίσαμεν. Ἀλλ' εὕρομεν, ὡς εἰκός, καὶ τὸν σκελετὸν τελείως ἀποσυντεθειμένον καὶ τὰ ἀγγεῖα εἰς μικρότατα θραύσματα. Ἀσφαλῶς ὅμως τὰ θραύσματα ταῦτα μαρτυροῦσιν, ὅτι οἱ ἐνταῦθα τάφοι εἰσὶ σύγχρονοι πρὸς τὰ ἀνάκτορα. Ἀπὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῶν ἀνακτόρων, κειμένων ἐπὶ μικροῦ ὑψώματος, τὸ ἔδαφος ταπεινοῦται βαθμηδὸν καὶ εἰς ἀπόστασιν μικροτέραν χιλιομέτρου ἀπολήγει εἰς ἀμμώδη παραλίαν, παρ' ἣν ὑπάρχει ἄφθονος πηγὴ ὕδατος καὶ μικρὸν ἕλος. Εἰς τοὺς μεταξὺ τῆς παραλίας ταύτης καὶ τῶν ἀνακτόρων ἀγροὺς εἶναι πάλιν τὸ ἔδαφος κατεσπαρμένον ἀπὸ γαστρία Μινωϊκὰ καὶ πολλοὶ τοῖχοι κτιρίων φαίνονται εἰς τὸ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
26/09/2024 06:20:09 EEST - 3.144.84.193

ἔδαφος. Εἰς ἕνα τῶν ἀγρῶν τούτων εὑρέθη χαλκοῦν εἰδώλιον δημοσιευθὲν πέρυσιν ὑπ' ἐμοῦ εἰς τὸ Ἀρχ. Δελτίον. Εἰς ἄλλον δὲ ἀγρὸν παρακείμενον ὁ ἰδιοκτήτης καλλιεργῶν αὐτὸν τὸν παρελθόντα χειμῶνα παρετήρησεν, ὅτι ὁ ποῦς τοῦ ἑτέρου τῶν βοῶν ἐδυθίσθη εἰς τὴν γῆν. Εἰς τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμήν, ὡς μοι διηγήθη ὁ ἴδιος, στάμνος κεχωσμένη ἐκεῖ, εἰς ἣν ἐδυθίσθη ὁ ποῦς τοῦ βοός. Εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ἐνήργησα μικρὰν σκαφὴν καὶ παρετήρησα ὅτι εὑρίσκεται μικρὰ οἰκία. Οἱ τοῖχοι αὐτῆς, ἐφ'ὅσον ἠρευνήθησαν, ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ λίθων ἀκανονίστων καὶ πολλοῦ πηλοῦ. Τὸ πάτωμα ἦτο οἷον καὶ τῶν ἀνακτόρων περίπου. Παρὰ τὴν στάμνον δὲ εὕρομεν καὶ τρεῖς πίθους μεσομινωϊκοὺς εἰς τεμάχια καὶ πολλὰ θραύσματα ἀγγείων τῆς αὐτῆς ἐποχῆς. Ἡ δὲ προειρημένη στάμνος εἶναι καὶ κατὰ τὸ σχῆμα καὶ κατὰ τὴν διακόσμησιν καὶ τὰ χρώματα ἀκριβὲς ἀντίγραφον τῆς ἐν Φαιστῷ εὑρεθείσης καὶ φυλαττομένης εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου (ἀριθ. 5835). Ἀτυχῶς ἡ ἐπιφάνεια καὶ τὰ χρώματα τῆς ἡμετέρας εἰσὶ πολὺ βεβλαμμένα.

Ὑστερομινωϊκοὶ τάφοι.

Πρὸς δυσμὰς τῶν ἀνακτόρων εἰς ἀπόστασιν δύο ἢ τριῶν περίπου χιλιομέτρων, εἰς τὴν θέσιν Ἁγ. Πελαγία, παρὰ τὴν ἄμπελον τοῦ Μιχαὴλ Κοσμᾶ, ὑπάρχει βραχῶδες ὕψωμα εἰς τὴν πρὸς ἀνατολὰς ὀφρὺν τοῦ ὁποίου φαίνεται σειρὰ χαμηλῶν σπηλαίων. Παρὰ τὰ σπήλαια ταῦτα χωρικοὶ κόπτοντες λίθους, παρετήρησαν ὅτι εἰς ἓν ἀπὸ τὰ σπήλαια ταῦτα ὑπάρχουσι πήλιναι κασσέλαι. Κατόπιν δὲ καὶ ἄλλος παρετήρησε τὰ αὐτά. Μαθὼν ταῦτα παρὰ τῶν χωρικῶν, ἐν ᾧ εἰργαζόμην ἐφέτος εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐνόμισα ὅτι μοὶ ἐπιβάλλετο νὰ ἐρευνήσω καὶ ἐνταῦθα ἕν τοὐλάχιστον τῶν σπηλαίων τούτων.

Ἀποσπάσας ἐκ τῆς κυρίας ἀνασκαφῆς δύο ἐργάτας πεπειραμένους ἠρεύνησα τὸ σπήλαιον, ὅπερ εὑρίσκεται εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀμπέλου τοῦ Μιχαὴλ Κοσμᾶ. Τὸ σπήλαιον ἔχει σμικρυνθῆ διότι ἔχει ἀποκοπῆ πολὺ μέρος ὑπὲρ τὸ στόμιον τῆς ὀροφῆς

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
26/09/2024 06:20:09 EEST - 3.144.84.193

αὐτοῦ πρὸς ἐξόρυξιν λίθων. Ἔξω τοῦ σημερινοῦ στομίου καὶ ἐντὸς τοῦ σπηλαίου εὕρομεν πέντε πηλίνας λάρνακας ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς. Τινὲς τούτων εἶχον τὰ καλύμματα αὐτῶν. Ἦσαν ὅμως ταῦτα κεκινημένα. Αἱ λάρνακες εἶναι πᾶσαι τετράγωνοι, οὐδεμία τούτων λουτηροειδής, τὰ δὲ σκεπάσματα αὐτῶν εἶναι ἀπομίμησις ἀετοειδοῦς στέγης οἰκίας. Ἑκάστη περιεῖχεν ἕνα σκελετόν.

Ὁ εἷς τούτων ἦτο γυναικὸς καὶ εἷς παιδίου δεκαπέντε περίπου ἐτῶν· διὰ τοὺς ἄλλους δὲν δύναμαι νὰ ἀποφανθῶ ἀκόμη. Ἀγγεῖα πήλινα εὑρέθησαν ὑπὸ τὰς λάρνακας πάντα ὑστερομινωϊκὰ ἢ ὄψιμα Μυκηναϊκά. Καὶ αἱ λάρνακες καὶ τὰ ἀγγεῖα εἶνε κατεσκευασμένα ἐκ λευκοῦ πηλοῦ καὶ τελείως ὠπτημένα ἐν κλιβάνῳ. Δὲν ἐκαθαρίσθησαν ὅμως ἀκόμη ἐντελῶς, διὸ ἡ περιγραφὴ αὐτῶν ἀναβάλλεται μετὰ τὸν ἐν τῷ Μουσείῳ καθαρισμόν.

Τάφοι ὅμοιοι ὑπάρχουσιν ἀσφαλῶς καὶ ἄλλοι ἐκεῖ πλησίον, φαίνονται ὅμως σεσυλημένοι, ὡς καὶ ὁ ἐξετασθεὶς ὑφ' ἡμῶν.

Συμπέρασμα.

Αἱ τοῦ ἔτους τούτου ἔρευναι, περιορισθεῖσαι, εἰς δοκιμαστικὰς μᾶλλον ἐξερευνήσεις τοῦ ἐδάφους, ἀπέδειξαν τὰ ἑξῆς :

Πρῶτον ὅτι τὸ εἰς θέσιν Ἄζυμο ὑπὸ ἐξέτασιν ἀνάκτορον εἶναι εὐρύτατον κατέχον χῶρον 8 στρεμμάτων καὶ πλέον.

Δεύτερον, ὅτι τὸ ἀνάκτορον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν μεσομινωϊκὴν γ'. περίοδον, ἤτοι ἀντιστοιχεῖ χρονικῶς οὐχὶ πρὸς τὰ φαινόμενα νῦν ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ καὶ Φαιστοῦ, ἀλλὰ πρὸς τὰ ὑποκείμενα τούτοις, ὧν μόνον ἐλάχιστα μέρη φαίνονται. Τοῦτο δὲ εἶχε μεγίστην ἐπιστημονικὴν σημασίαν, διότι ἐν Κνωσῷ μὲν καὶ Φαιστῷ δὲν δύναταί ποτε νὰ ἐξερευνηθῇ τελείως τὸ μεσομινωϊκὸν ἀνάκτορον, διότι οὐδεὶς ἔχει τὸ θάρρος νὰ καταστρέψῃ τὰ ὑπάρχοντα ὑστερομινωϊκὰ ἀνάκτορα τὰ καλύπτοντα τὰ παλαιότερα. Ἐνταῦθα ὅμως οὐδὲν σοβαρὸν κώλυμα ὑπάρχει, ἵνα ἐξερευνηθῇ τελείως τὸ Μεσομινωϊκὸν ἀνάκτορον. Σώζον-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
26/09/2024 06:20:09 EEST - 3.144.84.193

ται δὲ εὐτυχῶς οἱ τοῖχοι τούτου εἰς ἱκανὸν ὕψος, ὥστε ἡ ὁριστικὴ αὐτοῦ ἐξερεύνησις θὰ μᾶς διδάξῃ καὶ τὸ σχέδιον καθ' ὃ ᾠκοδομήθη καὶ τὸν τρόπον τῆς τοιχοδομίας, καὶ τῶν κονιαμάτων καὶ τῶν πατωμάτων κατὰ τὴν μεμακρυσμένην ἐκείνην χρονικὴν περίοδον.

Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἀπέδειξαν αἱ τοῦ ἔτους τούτου ἔρευναι, οὔτε ὑπὸ τὰ ἀνάκτορα ὑπάρχουσι παλαιότερα οἰκοδομήματα οὔτε ἐκτίσθησαν ἄλλα κτίρια ἐπὶ τῶν ἐρειπίων, τὰ συμπεράσματα τῶν ἐρευνῶν μας θὰ εἶναι σαφέστερα

Τρίτον, ἐδεβαιώθη ἡ ὕπαρξις ἐρειπίων εὐρείας πόλεως περὶ τὰ ἀνάκτορα καὶ συγχρόνου πρὸς ταῦτα.

Τέταρτον, ἐξηκριβώθη ἡ θέσις τῆς συγχρόνου νεκροπόλεως.

Πέμπτον, ἐδιδάχθημεν ὅτι μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως καὶ τῶν ἀνακτόρων δὲν ἐγκατελείφθη τελείως ὁ τόπος, ἀλλ' ἐκτίσθη ἡ νέα πόλις ἡ ὑστερομινωϊκὴ 3—4 μίλια δυτικώτερον τῆς παλαιᾶς.

ΙΩ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
26/09/2024 06:20:09 EEST - 3.144.84.193